Colonia de muncă Capul Midia: punct terminus al Canalului suferinței

Monica Grigore
Oana Ionel

Motto: „Uite dumneata de acolo, ai să mori şi dumnealui are să moară, cu toții o să muriți şi au să vină alții în schimbul dumneavoastră, o să moară şi ei şi aşa mai departe”[1] (Liviu Borcea, comandantul coloniei de muncă Capul Midia).

La 25 mai 1949 Consiliul de Miniştri a hotărât demararea lucrărilor pentru construirea Canalului Dunăre-Marea Neagră, începând cu a doua jumătate a anului. Motivele declarate erau: asigurarea unui transport mai ieftin şi mai rapid pe apă spre Marea Neagră, industrializarea şi dezvoltarea economică a regiunii de Sud-Est a țării, crearea unei rețele de irigații, combaterea secetei şi asanarea văii Carasu[2].

---

[1] Arhivele Ministerului de Justiție (în continuare se va cita A.M.J.), fond Direcția Instanțe Militare, dosar nr. 20757, vol. II, f. 18-18v.

[2] Decizia Consiliului de Miniştri nr. 505, publicată în *Buletinul Oficial al RPR,* nr. 33 din 26 mai 1949. În şedința Biroului Politic din 25 mai 1949, Gheorghiu-Dej preciza: „Problema construirii canalului a preocupat anumite cercuri legate de vechile regimuri, dar au rămas simple deziderate, pentru că sistemul capitalist nu îngăduia lucrări mari, care nu aveau în vedere profiturile, ci îmbunătățirea situației maselor muncitoare. Nu au fost elaborate nici un fel de lucrări, ci numai nişte schițe, care însă nu s-au dovedit de folos nici pentru studiul problemei. […] Este vorba de un complex de lucrări cum nu se mai fac în alte părți şi ne-am inspirat din experiența Uniunii Sovietice, având totodată şi ajutorul ei fără de care nu am putea executa aceste lucrări. La cererea noastră, guvernul Uniunii Sovietice ne-a trimis un grup din cei mai buni constructori de canale, care să ne ajute la proiectare, la stabilirea liniei canalului, la toate lucrările. În fruntea grupului este un tovarăş cu experiență bogată. Față de ei s-a văzut lipsa de pregătire a specialiştilor noştri, deşi unii din ei şi-au dat doctoratul în legătură cu un asemenea proiect de canal” (Arhivele Naționale Istorice Centrale – în continuare se va cita A.N.I.C. – fond CC al PCR-Cancelarie, dosar 53/1949, f. 5).

Forța de muncă folosită pentru construirea Canalului era împărțită în trei categorii: lucrători liberi, militari şi deținuți (politici, administrativi şi de drept comun)[3]. Hotărârea Consiliului de Miniştri nu făcea referire la utilizarea deținuților. Având în vedere, însă, că Ministerul de Interne hotăra, la 23 septembrie 1949, „ca toți deținuții din penitenciare să muncească”[4], iar legislația cu privire la înființarea unităților de muncă (transformate ulterior în colonii) prevedea „reeducarea” prin muncă, folosirea lor apare ca firească[5]. Pentru asigurarea acestei categorii de lucrători, de-a lungul traseului Canalului au fost înființate colonii de muncă. Datorită numărului mare de arestări, închisorile deveniseră neîncăpătoare. În aceste condiții, conducerea MAI a găsit soluția: „debuşeul era Canalul şi Bicazul, care înghițeau mulți deținuți”[6]. Prezenți aici încă din iunie 1949, adică dinaintea începerii lucrărilor propriu-zise, deținuții erau considerați „forța de muncă pentru completarea efectivelor muncitoreşti” şi aveau statut de „colonişti MAI”[7]. În timp, numărul deținuților de la Canal a variat, în funcție de amploarea lucrărilor, în 1952 depăşind 80% din forța de muncă folosită[8]. Internarea în coloniile de pe Canal se făcea în funcție de necesități, colonelul Ilie Bădica (locțiitorul şefului Direcției Generale a Penitenciarelor şi Coloniilor de Muncă) declarând, în anul 1968, că: „Multe rețineri şi internări erau dispuse în mod cu totul arbitrar. Astfel, directorul general al Canalului Dunăre-Marea Neagră, Gheorghe Hossu, când avea nevoie de brațe de muncă se adresa ministrului Afacerilor Interne căruia îi cerea un număr oarecare de persoane. Acesta din urmă, la rândul său, îi ordona şefului Direcției Anchete să asigure numărul de persoane solicitat. Direcția Anchete repartiza pe regiuni cifra stabilită şi după ce acestea făceau propuneri, pe bază de tabele nominale, cu aprobarea Ministerului, se trecea la reținerea şi internarea persoanelor în cauză”[9].

---

[3] M. Cojoc, *Istoria Dobrogei în secolul XX, I. Canalul Dunăre –Marea Neagră (1949-1953)*, Bucureşti, 2001, p. 37.

[4] *Cartea Albă a Securității*, vol. II, f.e., f.l., 1994, p. 211.

[5] Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare se va cita A.C.N.S.A.S.), fond Documentar, dosar nr. 55, vol. 51, f. 165-168.

[6] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 54, vol. 3, f. 90.

[7] M. Cojoc, o*p. cit.*, p. 69.

[8] La 1 septembrie 1949 procentul deținuților era de 19,2%, în mai 1951 era 43,8%, în noiembrie 1952 ajunsese la 82,5%, pentru ca la sfârşitul anului 1953 să fie de 62,4% (M. Cojoc, *op. cit.,* p. 73).

[9] *Documentar privind internarea unor persoane prin măsuri administrative în unități de muncă, colonii de muncă, locuri de muncă obligatorii şi stabilirea domiciliului obligatoriu,* 18 martie 1968, în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 55, vol. 51, f. 167-168.

Această practică se instituise în urma discuțiilor din cadrul conducerii MAI (ministrul adjunct Marin Jianu, generalul Alexandru Nicolschi şi colonelul Gavrilă Birtaş) în care se stabilea că vor fi folosite la şantierele de lucru de la Canalul Dunăre-Marea Neagră următoarele categorii de deținuți: „condamnații pentru port ilegal de armă şi pentru trecere frauduloasă de frontieră, cu pedepse până la 12 ani, condamnații cu pedepse până la 10 ani, pentru infracțiuni politice ca uneltiri împotriva ordinii sociale şi anume: răspândirea de zvonuri sau informații false, privitoare la situația economică a țării, nemulțumiri ale populației etc. (art. 198 CP); instigarea locuitorilor de a se ridica contra ordinii constituționale şi sociale şi uneltirea contra ordinii sociale (art. 207-209 CP); încercarea de a provoca răzvrătire (art. 210 CP); producerea dezordinii în stat prin uzurparea de funcții militare (art. 121 CP); crimele şi delictele prevăzute în art. 213 şi 214 CP, omiterea denunțării infracțiunilor contra liniştii publice (art. 337 CP) adică a asocierii pentru comiterea de crime şi delicte (art. 315 CP), a organizării în formațiuni militare fără încuviințarea autorităților (art. 326 CP), a fabricării, transportării şi păstrării de arme şi explozibile (art. 335 CP); ațâțarea contra liniştii publice, adică purtarea de embleme, steaguri, uniforme nepermise de lege, îndemnarea la dezordine (art. 232-234 CP şi 328, 329, 331 CP); strângerea, fabricarea, transportarea sau păstrarea în mod clandestin de arme, muniții de orice fel, maşini infernale etc. în scop de a le întrebuința el însuşi (sic!) sau a le da făcătorilor de rele (art. 335-336 CP); răspândirea de publicații interzise, adică reproducerea, vânzarea sau distribuirea de scrieri, desene sau imprimate, interzise de autoritățile în drept etc. (art. 325 CP); instigarea publică, adică instigarea directă a publicului la nesupunere către legi (sic!) sau către autorități sau la comiterea de crime sau delicte (art. 327 CP), precum şi încercarea de a întreprinde sau întreprinderea de acțiuni împotriva formei de guvernământ democratice; injuria rasială, adică atingerea în orice mod a onoarei sau prestigiului naționalităților conlocuitoare sau unei persoane şi aplicarea de tratamente diferențiate pe temeiul de rasă, limbă etc. (art. 327bis şi 330 CP)”[10]. Deşi această înşiruire face referire la un număr destul de mare de infracțiuni, se observă cu uşurință că autoritățile vizau doar opoziția față de regimul comunist.

Activitatea coloniilor de muncă de la Canal era gestionată de Serviciul de Coordonare Constanța, în funcție de ordinele şi instrucțiunile primite din partea Direcției Generale a

[10] M. Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente 1949-1989*, studiu introductiv de Dennis Deletant, Iaşi, 2002, p. 105-106, n. 77.

Penitenciarelor, Coloniilor şi Unităţilor de Muncă[11]. O stenogramă a şedinţei din 2-3 iunie 1952, pe care Marin Jianu (ministru adjunct al Afacerilor Interne) a ţinut-o cu reprezentanţii conducerii forţelor de muncă ale Direcţiei Generale a Penitenciarelor de pe şantierele Canalului, consemnează următoarele instrucţiuni: „(…) lucrăm cu deţinuţi politici, cu deţinuţi de drept comun, cu elemente duşmane de clasă pe care justiţia i-a pedepsit şi ei muncesc la munca organizată (sic!) care are scopul ca mâine, când vor ieşi în societate, să iasă (sic!) cu altă mentalitate creată prin munca ce o prestează aici"[12].

Dintre coloniile de muncă ale Canalului, la Peninsula, Castelul, Galeşul, Midia şi Cernavodă majoritatea deţinuţilor era internată din motive politice[13].

Colonia de muncă Capul Midia s-a detaşat printr-un procent al mortalităţii extrem de ridicat faţă de celelalte locuri de detenţie de la Canal[14], din cauza muncii extenuante, alimentaţiei precare, bătăilor şi atrocităţilor comise aici. Dacă în alte colonii de muncă de la Canal procentul de mortalitate era între 1 şi 4%, la Capul Midia acesta a fost, în perioada noiembrie 1952-februarie 1953, de 17%[15].

Comandant al Coloniei de Muncă UM 0837 (Capul Midia) a fost, în perioada 1 februarie 1951-17 iunie 1953, locotenentul-major Liviu Borcea. Având ca studii patru clase elementare, trei clase la şcoala de meserii şi calificarea de brutar, Liviu Borcea a fost exclus din PMR în aprilie 1950 din cauza unor delicte de natură economică[16]. După acest episod, brutarul a fost încadrat la Direcţia Unităţilor de Muncă, la 23 iunie 1950, cu gradul de locotenent-major şi trimis la Canal pe post de comandant, fără să fi avut nici un fel de experienţă într-o astfel de funcţie[17].

În urma unei sesizări adresate ministrului de interne generalul-maior Pavel Ştefan, cum că Liviu Borcea are o atitudine nepermisă în colonie, au început cercetările privind situaţia de la Capul Midia. În ziua imediat următoare luării acestei decizii, adjunctul ministrului de interne, generalul-maior Mihail

[11] Cf. Art. 81 din *Regulamentul de funcţionare al Direcţiei Generale a Penitenciarelor, Coloniilor şi Unităţilor de Muncă*, 1952, *apud* R. Ciuceanu, *Regimul penitenciar din România (1940-1962)*, Bucureşti, 2001, p. 181.

[12] M. Cojoc, *op. cit.*, p. 71.

[13] *Ibidem*, p. 73.

[14] A.M.J., fond Direcţia Instanţe Militare, dosar nr. 20757, Vol. II, f. 173 (declaraţia medicului Centrului de Coordonare Constanţa).

[15] *Ibidem*, f. 252.

[16] *Ibidem*, vol. I f. 99, vol. II, f. 284.

[17] În anul 1950 a fost comandant al coloniei de muncă Cernavodă III (*Ibidem*, vol. I, f. 9).

Burcă, a fost trimis în inspecție la Capul Midia[18]. Refuzându-i-se ieşirea la raport, Liviu Borcea a încercat să se sinucidă, înghițind 35 pastile de Luminal. Primul ajutor i l-au acordat medicii deținuți ai coloniei, apoi a fost transportat la Spitalul din Năvodari[19]. Ancheta începută imediat după aceste evenimente a ajuns la concluzia că Liviu Borcea era vinovat de a atitudine injustă față de cadrele din subordine, neexecutare de ordin[20] şi aplicarea unui regim inuman deținuților. Prin ordinul nr. 0021031 din 17 iunie 1953 semnat de ministrul afacerilor interne, Liviu Borcea a fost destituit de la conducerea coloniei Capul Midia[21].

Cercetările au continuat şi, la 30 octombrie 1954, Procuratura Militară pentru Unitățile MAI a întocmit un rechizitoriu complet. Acuzațiile aduse erau: agitație publică[22] şi abuz de autoritate[23], dispunându-se trimiterea acuzatului în judecată.

Din materialele anchetei am putut desprinde o serie de mărturii relevante pentru a ilustra regimul de muncă şi alimentație, asistența sanitară şi pedepsele aplicate deținuților. Atitudinea comandanților de colonii era susținută şi chiar încurajată de superiori din Ministerul Afacerilor Interne. Alexandru Drăghici, în timpul vizitei din primăvara anului 1952 pe şantierele Canalului Dunăre-Marea Neagră, s-a ocupat îndeosebi de situația coloniilor de muncă şi secțiilor de penitenciare. Fiind informat că datorită numărului mare de deținuți şi internați nu se puteau asigura condiții bune de cazare şi hrană, astfel încât randamentul în muncă era scăzut, Drăghici a reproşat că regimul deținuților era, nici mai

---

[18] *Ibidem*, vol. I, f. 3-5, vol. II, f. 146.

[19] *Ibidem*, vol. 1, f. 4-5.

[20] Era vorba despre două ordine ale MAI care prevedeau scoaterea tuturor obiectelor care ar fi putut constitui arme pentru deținuți din incinta coloniilor; la inspecție s-au descoperit depozitate într-un loc împrejmuit cu sârmă, dar în incinta coloniei, lopeți, târnăcoape, topoare, scări etc., obiecte considerate periculoase (*Ibidem*, f. 4).

[21] *Ibidem*, f. 5.

[22] Era vorba despre acuzația de calomniere a URSS-ului: din declarațiile martorilor reieşea că Liviu Borcea ar fi afirmat că ruşii iau şi mănâncă tot ceea ce este bun şi din această cauză populația ar suferi. De asemenea, a produs panică în unitate lansând zvonul că va fi o nouă reformă monetară. În plus, în spital, imediat după ce şi-a revenit de pe urma încercării de sinucidere, şi-a insultat foştii subalterni numindu-i „bandiți comunişti" şi „mercenari" şi a afirmat că comuniştii sunt duşmanii lui, amenințându-i cu răzbunarea. Acuzele constituiau delictul de agitație prevăzut de art. 327 alin. III CP, întrucât se considerau pericol pentru securitatea statului (*Ibidem*, f. 101).

[23] Era vorba despre acuzația de a fi bătut în chip barbar pe unii deținuți, de a le fi aplicat tratamente inumane. Aceste fapte constituiau delictul continuativ de abuz în serviciu prevăzut de art. 245 CP, cu aplicarea agravantei din art. 107 CP, pentru continuitatea infracțiunii, deoarece învinuitul a comis faptele abuzând de calitatea lui de comandant al coloniei de muncă (*Ibidem*).

mult, nici mai puțin, decât unul „boieresc”, că acolo nu era de fapt „o pușcărie”, că se manifesta multă bunăvoință față de deținuți, iar aceştia trăiau mai bine decât ostaşii care îi păzeau. În plus, i-a avertizat pe şefii unităților de pază că era nemulțumit de atitudinea care se manifesta față de deținuți şi internați, pretinzând că nu exista suficientă severitate, ordonându-le să înceteze a se mai purta „cu mănuşi” față de cei internați[24].

Sugestivă este şi intervenția lui Marin Jianu în şedința din 2-3 iunie 1952: „va trebui, tovarăşi, ca vigilența şefilor de sectoare, vigilența comandanților de unități, vigilența organelor de partid, organelor sindicale şi în general vigilența pe şantierele Canalului să nu dispară nici un moment, fiindcă duşmanii aceştia, cum ați observat, nu au altă treabă decât a gândi, cum au gândit înainte de a fi aici, de a sabota, de a unelti, de a face jocul lor; dacă nu suntem atenți, lăsăm pe aceşti duşmani să-şi facă jocul. De aceea, atrag atenția ca în organizarea muncii pe şantiere să se țină cont de elementele cu care lucrăm; să simtă aceşti oameni că fac închisoare”[25].

La sosirea în colonie deținuții aflau de la Liviu Borcea care le va fi soarta: fie munceau să depăşească norma, fie îi aştepta cimitirul de la Năvodari[26].

Deținuții de la colonia Capul Midia lucrau pe mai multe şantiere ale Canalului. Ordinul de front nr. 66 din 3 februarie 1953 prezintă aceste puncte şi programul de lucru: „ecluza schimbul I la ora 5 va ieşi din colonie, timp de îmbarcare 15 minute; ecluza II va ieşi din colonie la ora 17, timp de îmbarcare în vapoare 15 minute; baracamente Năvodari ieşire pe poartă la ora 5, timp de îmbarcare în vagoane 15 minute; şantierul <<Luminița>> ieşire pe poartă la orele 6, timp de îmbarcare în vagoane 15 minute; terasament şosea ieşire pe poartă la ora 6, îmbarcarea în vagoane 15 minute; şantierul balastare piatră, ieşirea din colonie la ora 6, timp de îmbarcare 15 minute; cariera de piatră ieşirea din colonie la ora 6, timp de îmbarcare 15 minute; şantierul betonaj schimbul I ieşirea la ora 5,45, îmbarcare în 15 minute, schimbul II ieşirea la 13,40. Ambele schimburi vor intra în muncă normală”[27].

Mărturia deținutului Gheorghe Blândea redă programul unei zile de muncă: „Erau două ture. Ne sculam la ora 3 noaptea, până la 4 luam ceaiul, apoi ne încolonam pe platou, apoi ieşeam şi eram îmbarcați la tren şi la ora 6 fix eram pe şantierele de lucru. Munceam până la orele 14, când ni se aducea masa care se lua până la ora 15, în care timp se făcea din nou apelul. De la 15 până la 18 lucram

[24] A.C.N.S.A.S. fond Documentar, dosar nr. 19, vol. 4, f. 201, 220-222.

[25] M. Cojoc, *op. cit.*, p. 72.

[26] A.M.J., fond Direcția Instanțe Militare, dosar nr. 20757, vol. II, f. 17v.

[27] *Ibidem*, vol. I, f. 303.

apoi în continuu. La orele 18 eram îmbarcați în tren şi cam la ora 20 eram în colonie. Imediat ni se servea masa de seară şi cam pe la orele 21 ne culcam", iar „când veneam seara de la muncă, ne punea (Liviu Borcea – n.n.) să cărăm lemne în spate cu scopul de a ne extenua. În decembrie şi ianuarie au fost scoşi oameni la lucru fără încălțăminte" [28].

Normele repartizate deținuților de la Canal nu erau aceleaşi cu ale lucrătorilor liberi. Corneliu Coposu, închis la Capul Midia în perioada decembrie 1950-iunie 1952, afirma că normele deținuților erau de două ori mai mari decât cele oficiale fixate de Ministerul de Construcții[29]. Aceste norme „speciale" erau stabilite de Ministerul Afacerilor Interne, dar de comun acord cu Direcția Generală a Canalului. Astfel, Marin Jianu preciza: „Deținuții trebuie să muncească cu norma dată de noi; această normă să fie reală, să nu existe umflări de situații. Nu avem interes în a înşela; pe cine înşelăm? Statul? Construcția Canalului…? Normele, tovarăşi, care se fixează la deținuți este o greşeală ca ei să cunoască (sic!) normele Canalului. Noi folosim normele Canalului şi le dăm lor alte norme; ne ghidăm după ele. Astăzi se pune (problema – n.n.) în fața noastră de a da maximul de randament. Trebuie să fiți atenți ca fiecare om să fie folosit…"[30].

În realitate, pe unele şantiere normele depăşeau cu aproximativ 60%[31] capacitatea de muncă a deținuților, astfel încât erau aproape imposibil de îndeplinit în condițiile de echipare, climă, alimentație şi stare fizică a acestora.

Directorul Direcției Coloniilor de Muncă din acea perioadă, colonelul Ioan Slobodă, declara că, în general deținuții trebuiau să lucreze nouă ore. Aceasta nu era însă posibil din cauza personalului insuficient al penitenciarelor care nu putea asigura paza. Uneori, când erau lucrări urgente, se lucrau 10 sau 11 ore. Acest program depindea de Direcția Generală a Canalului şi era stabilit în funcție de lucrările care trebuiau realizate. Totul depindea de înțelegerea cu comandanții de colonii. Erau şi locuri în care se lucra 5-6 ore, din cauza distanței până la locul de muncă sau din lipsa materialelor[32].

---

[28] *Ibidem*, vol. II, f. 242v, f. 329v.

[29] T. C. Zarojanu, *Viața lui Corneliu Coposu*, Bucureşti, 1996, p. 78.

[30] M. Cojoc, *op. cit.*, p. 71.

[31] Declarația locotenentului major Vasile Gherasim, comandantul coloniei de muncă Cernavodă (A.M.J., fond Direcția Instanțe Militare, dosar nr. 20757, vol. II, f. 177).

[32] *Ibidem*, f. 224.

Datorită volumului mare de muncă, forța de lucru trebuia exploatată la maxim. De aceea în vara anului 1952, adjunctul ministrului afacerilor interne, Marin Jianu, a hotărât că şi cei bolnavi aveau obligația să efectueze o jumătate de normă[33].

Periodic erau organizate şedințe de lucru în care se analiza mersul lucrărilor Canalului şi îndeplinirea planului. La o astfel de şedință, în toamna anului 1952, constatându-se nerealizarea planului, Direcția Canalului a stabilit ca deținuții să muncească în două schimburi a câte 12 ore zilnic, adică 24 de ore din 24[34]. Se lucra chiar şi duminica, deoarece „Regulamentul prevedea repaus săptămânal, nu duminical"[35], iar deținuții care nu-şi îndeplineau norma lucrau peste timpul stabilit.

Fiind criticat în mai multe rânduri că nu a îndeplinit planul de muncă, comandantul coloniei Capul Midia, locotenentul-major Liviu Borcea, a încercat prin orice mijloace să readucă colonia în rândul celor fruntaşe. Unul dintre medicii deținuți de la Capul Midia declara că: „deținuții erau scoşi la muncă (în mod – n.n.) continuu, atât ziua, cât şi noaptea şi în toate duminicile, fără nici un fel de repaus, atât pe ploaie, furtună sau zăpadă şi, când noaptea târziu ne întorceam de pe şantier, complet uzi şi înghețați, eram introduşi în barăci şi înghesuiți unii lângă alții, pe nişte priciuri de lemn, fără să ni se permită să ne uscăm îmbrăcămintea, astfel că dormeam cu vestmintele ude, iar dimineața plecam din nou pe şantier, cu îmbrăcămintea neuscată şi cum era timp de iarnă, îmbrăcămintea de pe noi îngheța"[36].

În legătură cu regimul aplicat deținuților, Corneliu Coposu îşi amintea: „La Capul Midia, unde lagărul era condus de un comandant cu numele Borcea, cam 70 de oameni au paralizat datorită supraefortului pe care îl reclamau torționarii ce stăteau cu biciul la spatele nostru, obligându-ne să muncim cu mult peste puterile pe care le aveam"[37]. În plus, cei care nu-şi îndeplineau norma, fiind slăbiți sau bolnavi, erau ținuți pe şantiere până la 36 de ore în continuu[38], de multe ori fără a primi rația de mâncare la timp.

Măsurile luate de Liviu Borcea, chiar dacă erau inumane, aveau acoperire legală. În art. 116 al „Regulamentului de Funcționare al Direcțiunii Generale a Penitenciarelor, Coloniilor şi Unităților de

---

[33] *Ibidem*, f. 225.

[34] *Ibidem*, f. 222.

[35] *Ibidem*, f. 225v.

[36] *Ibidem*, f. 26.

[37] T. C. Zarojanu, *op. cit.*, p. 73.

[38] A.M.J., fond Direcția Instanțe Militare, dosar nr. 20757, vol. II, f. 252v.

Muncă" din 1952, se preciza că una dintre atribuțiile comandantului de colonie de muncă este aceea de a asigura îndeplinirea şi depăşirea planului de lucru[39] (se subînțelege că nu contau mijloacele). La fel, „Ordinul cu privire la organizarea a două regimuri speciale pentru deținuții politici" din 1 noiembrie 1952, prevedea ca internații să „beneficieze" de regimuri diferențiate şi anume: „un regim mai aspru pentru deținuții periculoşi, legionarii, instigatorii, recalcitranții, sabotorii, precum şi cei ce nu vor să muncească şi vor fi încadrați în detaşamente de muncă separată, unde vor avea ca şefi de detaşament pe cei mai buni milițieni şi un alt regim mai puțin aspru pentru deținuții care nu sunt periculoşi, care obțin rezultate în muncă şi au o comportare bună". Teama de a nu se afla ceea ce se întâmpla în coloniile de muncă a determinat interzicerea cu desăvârşire a prezenței deținuților în aceleaşi sectoare cu muncitorii liberi[40].

Acelaşi Ordin al MAI stipula ca pentru deținuții care-şi depăşeau norma şi aveau o comportare bună să se amenajeze o baracă specială „cu paturi separate", să se facă propuneri de micşorare a pedepselor, acestea reprezentând „un puternic stimulent în muncă" pentru toți deținuții[41]. De asemenea, dreptul la vorbitor şi la primirea de pachete era respectat doar dacă se îndeplinea norma[42].

Tot un stimulent pentru deținuți era considerată şi hrana, care trebuia distribuită numai în raport cu felul în care îşi îndeplineau sau depăşeau normele date. Aceasta trebuia „organizată în aşa fel încât deținuții să simtă că cine nu munceşte nu mănâncă"[43]. În ianuarie 1953 la o conferință organizată la Ministerul Afacerilor Interne la care au participat, pe lângă Pavel Ştefan (ministrul de interne), colonelul Ioan Slobodă (directorul Direcției Colonii de Muncă) şi comandanții, şefii birourilor operative şi şefii birourilor producție din coloniile de muncă, s-a hotărât împărțirea deținuților în trei categorii. Hrana se distribuia în funcție de aceste trei categorii.

Conform ordinului, din prima categorie făceau parte deținuții care depăşeau normele cu peste 130% şi aveau cel puțin 3200 calorii la masă (hrana în plus o primeau în dauna celor care nu îndeplineau norma sau li se dădeau cartele valorice cu care luau alimente de la magazinul coloniei)[44]. A doua categorie cuprindea deținuții care îşi îndeplineau norma 100% şi care primeau o rație sub 3000 de

---

[39] R. Ciuceanu, *op. cit*, p. 186.

[40] C. Cheramidoglu, *Regimul de muncă la Canalul Dunăre-Marea Neagră 1952, I,* în *Arhivele Totalitarismului*, 4, III, 1995, p. 106-107.

[41] *Ibidem*, f. 106.

[42] *Ibidem.*

[43] *Ibidem.*

[44] *Ibidem*, A.M.J., fond Direcția Instanțe Militare, dosar nr. 20757, vol. II, f. 175.

calorii, iar în ultima categorie se încadrau deținuții care munceau sub normă; ei nu aveau dreptul la hrană constând în mai mult de 2400 de calorii[45].

Întors de la şedinţă, Liviu Borcea a supralicitat Ordinul MAI în prezentarea făcută angajaţilor coloniei şi a stabilit ca din prima categorie să facă parte deţinuţii care îşi depăşeau norma cu 160%[46], iar din ultima cei care nu-şi îndeplineau norma, chiar dacă erau bătrâni sau bolnavi. Constatând deprecierea accentuată a stării fizice a deţinuţilor, după un timp, la propunerea locotenent-colonelului Crăciun, ultima categorie de hrană a fost desfiinţată[47].

Masa unui deţinut de la colonia Capul Midia era compusă din: 200g de pâine, pentru cei care nu lucrau, şi 700g de pâine pentru cei care îşi îndeplineau norma şi o ciorbă numită de deţinuţi cu ironie „Ciorba Midia" care, conform declaraţiei deţinutului Ştefan Tincu, provoca dizenterie[48]. În plus, Liviu Borcea afirma că directorul Direcţiei Colonii de Muncă le-a indicat comandanţilor de colonii de la Canal ca „tot ce este bun mai întâi să mănânce cadrele şi pe urmă deţinuţii", popota fiind bine alimentată prin transferul de alimente (untură de porc, oţet, carne şi zarzavaturi) din cota deţinuţilor[49].

Declaraţia medicului deţinut Alexandru Popovici cu referire la starea de lucruri din colonia Capul Midia după aplicarea acestor ordine este dramatică. El afirma că: „locotenentul-major Borcea, în afară de faptul că se purta brutal cu deţinuţii, pe care îi bătea zilnic, fără nici un motiv, practica în acelaşi timp şi o altă metodă de terorizare a deţinuţilor şi anume metoda înfometării. Nu cunosc care era ordinul Ministerului în legătură cu drepturile de hrană, ştiu doar atât, că toată iarna, din ordinul locotenentului major Borcea, ni se dădea ca hrană numai năut, arpacaş şi o ciorbă de ceapă. Din cauza eforturilor supraomeneşti la care eram supuşi la muncă, a frigului şi a statului în picioare, foamea în rândul deţinuţilor devenise atât de chinuitoare, încât deţinuţii erau nevoiţi să se hrănească cu ierburi, rădăcini şi chiar cu diferite animale ca: pisici, câini, şerpi, broaşte etc. Chiar eu personal, pentru a-mi potoli foamea, am strâns iarbă de pe jos şi am mâncat-o, numai ca să am ceva în stomac"[50]. Şi Corneliu Coposu a relatat o imagine asemănătoare din timpul detenţiei sale la colonia Capul Midia: „Deţinuţii, înnebuniţi de foame recurgeau la cele mai năstruşnice metode de supraalimentare şi anume : mâncau

[45] A.M.J., fond Direcţia Instanţe Militare, dosar nr. 20757, vol. I, f. 8.

[46] *Ibidem*, f. 39.

[47] *Ibidem*, vol. I, f. 8 (declaraţia lui Liviu Borcea).

[48] *Ibidem*, vol. II, f. 222, f. 144v; Ştefan Tincu era de profesie medic şi fusese internat în colonie în perioada 1 septembrie 1952-1 septembrie 1953, pe motiv că făcuse politică naţional-creştină datorită legăturii de rudenie cu Octavian Goga.

[49] *Ibidem,* vol. I, f. 7.

[50] *Ibidem*, f. 26.

iarbă, mâncau câini, pisici vânate pe cuprinsul canalului sau din comuna învecinată Năvodari. S-au mâncat şi larve de cărăbuşi şi tot felul de plante şi vietăţi care erau socotite nutritive pentru salvarea vieţii sau pentru prelungirea agoniei”[51].

Cu toate că Liviu Borcea a afirmat că a treia categorie de deţinuţi a fost desfiinţată, în realitate aceasta continua să existe sub numele de „secţie disciplinară”. Regulamentul prevedea organizarea „secţiei disciplinare” pentru deţinuţii care în mod repetat nu-şi îndeplineau norma de muncă sau comiteau diverse abateri[52], aşadar aceleaşi premise ca în cazul „categoriei a treia”. La colonia Capul Midia această secţie era organizată într-o baracă adeseori suprapopulată, în care deţinuţii trăiau în condiţii inumane: dormeau pe jos şi fără saltele, erau bătuţi în mod îngrozitor din ordinul comandantului de către un brigadier deţinut de drept comun sau de miliţienii care-i păzeau, nu aveau voie să iasă afară şi erau obligaţi să-şi facă necesităţile în baracă în nişte tinete pe care le aruncau la două-trei zile, iar cei consideraţi periculoşi erau legaţi cu lanţuri; erau scoşi la muncă şi primeau hrană de cea mai proastă calitate, iar dacă nu-şi îndeplineau normele erau ţinuţi pe şantiere până la 24 de ore, fără să primească mâncare[53]. Porţiile lor constau într-un sfert de pâine şi li se tăia dreptul la pachet şi la felul doi de mâncare[54]; timp de două-trei luni primeau numai varză de calitate inferioară, fără carne şi grăsime, după care urma o altă perioadă când li se dădea numai mazăre stricată[55]. Din aceste motive mulţi deţinuţi s-au îmbolnăvit şi, fiind lipsiţi de asistenţă medicală, cei mai mulţi au murit[56].

În afară de ameninţarea încadrării în secţia disciplinară, pedepsele asupra deţinuţilor constau şi în bătăi inumane, aplicate de însuşi comandantul coloniei, locotenentul-major Liviu Borcea, urmat şi de alte cadre din subordine. Declaraţiile martorilor (deţinuţi, dar şi angajaţi ai coloniei), deşi probabil exagerate într-o oarecare măsură, dau o imagine terifiantă a situaţiei de la Capul Midia.

Sublocotenentul Alexandru Bâzu şi plutonierul Gheorghe Pârjoleanu au dat declaraţii asemănătoare despre bătaia deţinuţilor. Ei afirmau că Liviu Borcea bătea deţinuţii chiar în biroul său până când aceştia îşi pierdeau cunoştinţa, după care îi scotea afară plini de sânge. În aprilie 1952 a scos

---

[51] T. C. Zarojanu, *op. cit.,* p. 73. Şi exemplele ar putea continua. Inginerul Mircea Cernat, salariat al Direcţiei Generale a Canalului, care beneficia de o relativă libertate de mişcare pe şantierele Canalului, a declarat că a văzut deţinuţi de la colonia Capul Midia care mâncau iarbă (A.M.J., fond Direcţia Instanţe Militare, dosar nr. 20757, vol. II, f. 254v).

[52] A.M.J., fond Direcţia Instanţe Militare, dosar nr. 20757, vol. II, f. 225.

[53] *Ibidem*, f. 18v, 26v.

[54] *Ibidem*, vol. I, f. 329v.

[55] *Ibidem*, vol. II, f. 18.

[56] *Ibidem*, f. 329v.

din dormitoare două detaşamente de deţinuţi, i-a încolonat şi a început să-i bată pe rând începând din flancul drept şi continuând până la ultimul deţinut din flancul stâng, doborându-i la pământ plini de sânge, fără ca nimeni să ştie motivul[57]. Tot fără motiv l-a lovit şi pe Gheorghe Blindea, care încerca să-şi schimbe la magazie bocancii rupţi[58]. Deţinutul Ion Lepădatu a fost bătut de comandantul coloniei până când a vărsat sânge şi nu a mai fost apt de muncă; după bătaie a fost băgat la carceră pentru opt zile pe timp de iarnă, după care a fost bătut din nou şi ţinut încă o zi şi o noapte la carceră, fără mâncare[59]. Brutalitatea lui Liviu Borcea mergea până acolo încât îi agresa chiar şi pe deţinuţii de la infirmerie, pe motiv că erau bolnavi şi lipseau de la muncă de prea mult timp. Spre exemplu, deţinutul Ene a fost bătut cu un ciomag pentru că a afirmat că este bolnav de ulcer, iar pentru că în infirmerie paturile erau prea apropiate l-a lovit şi pe Ion I. Niculae care, din această cauză, a mers şchiop două săptămâni[60].

Un caz aparte este acela al deţinutului Tănase Udrea care a fost acuzat de către Liviu Borcea, dar şi de sublocotenentul Grigore Lupu (şef al Biroului Operativ), că simulează nebunia încercând să se sustragă de la muncă. Pentru a-l „demasca", Liviu Borcea l-a bătut în carceră cu o anvelopă udă, iar altă dată, la infirmerie, cu o scândură[61].

Medicul deţinut Ştefan Niţescu declara că şi subalternii lui Liviu Borcea loveau deţinuţii chiar pe şantiere atunci când li se părea că munca nu se desfăşura într-un ritm rapid[62]. Chiar Liviu Borcea spunea că băteau şi cadrele din subordinea sa, recunoscând că erau influenţate de comportamentul său. Subordonaţii săi precum locotenentul Tarfin Chiş şi sergentul Mircea Oancea au legat un deţinut de mâini şi l-au bătut în timpul unei anchete, faptă pedepsită cu cinci zile de arest[63].

Învinuit de tratamentul inuman aplicat deţinuţilor, Liviu Borcea a încercat să se dezvinovăţească declarând că: „nu neg că nu am bătut câte un deţinut înainte de a avea Ordinul tovarăşului Ministru Pavel Ştefan în acest sens, dar de la prelucrarea Ordinului m-am ferit ca de foc de acest lucru şi nu am mai lovit nici un deţinut. De lovit i-am lovit pe deţinuţii care erau obraznici faţă de mine sau de cadre şi

---

[57] *Ibidem*, vol. I, f. 100.

[58] *Ibidem,* f. 329

[59] *Ibidem*, f. 106.

[60] *Ibidem*, f. 99v, 209.

[61] *Ibidem*, vol. I, f. 208.

[62] *Ibidem*, vol. II, f. 18.

[63] *Ibidem*, vol. I, f. 7.

în special pe simulanți cu care mijloc am demascat și am făcut să muncească pe atunci (sic!)"[64]. Se face referire la Ordinul MAI nr. 005163 din 6 februarie 1953, semnat de către ministrul afacerilor interne, general-maior Pavel Ștefan. Constându-se că în unele penitenciare, lagăre și colonii de muncă personalul din corpul sergenților și ofițerilor, precum și unii comandanți întrebuințau bătaia împotriva deținuților și internaților ca „mijloc de imprimare a disciplinei în rândul acestora", în Ordin se condamna folosirea forței precizându-se: „aceste procedee nu ne aparțin nouă, ele nu ajută la reeducarea deținuților"[65]. Se sublinia necesitatea ca șefii locurilor de detenție să înțeleagă faptul că centrele aveau drept scop „reeducarea prin muncă a acelora care au călcat legile RPR, au manifestat acte dușmănoase contra regimului căutând să lovească în cuceririle poporului muncitor și să-l împiedice în munca pașnică de construire a socialismului"[66]. Prin urmare, se interzicea cu desăvârșire folosirea bătăii și lovirea deținuților de către cadrele MAI, cât și de alți deținuți cu diferite munci de răspundere[67]. Pedepsirea deținuților urma să se facă numai la propunerea personalului coloniei, lagărului sau penitenciarului de către comandant sau locțiitorul său, iar cei care nu respectau ordinul erau anchetați. Se mai preciza că „deținuților care se vor dovedi indisciplinați sau încearcă să saboteze producția li se vor aplica măsurile disciplinare prevăzute în Regulamentul Interior asupra aplicării regimului penitenciar, precum și măsurile disciplinare prevăzute în instrucțiunile pentru aplicarea regimului deținuților care au fost prelucrate în ședința din 20 ianuarie 1953"[68] (se făcea aluzie la înființarea celor trei categorii de deținuți).

Chiar și după intrarea în vigoare a Ordinului care interzicea bătaia, Liviu Borcea a continuat să lovească în mod crunt pe deținuții care nu puteau munci și să-i trimită la lucru în frig și pe ploaie chiar și pe cei care erau bolnavi în stare gravă, astfel încât ajunsese spaima tuturor deținuților, numai simpla lui apariție insuflând groaza[69].

Și trimiterea la carceră era pedeapsa pe care Liviu Borcea o aplica după bunul său plac. Doctorul Ștefan Nițescu declara că: „au fost cazuri de pedepse în care deținuții erau ținuți pe timp de iarnă la carceră aproape fără îmbrăcăminte". El relata că, în una din zile, la întoarcerea de la muncă, tot

[64] *Ibidem*.

[65] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 90, f. 358.

[66] *Ibidem*, f. 359-360.

[67] *Ibidem*, f. 360.

[68] *Ibidem.*

[69] A.M.J., fond Direcția Instanțe Militare, dosar nr. 20757, vol. II, f. 18-20.

detaşamentul de 40 deținuți din care făcea parte a fost reținut la poarta coloniei din ordinul locotenentului major Borcea şi trimis la carceră, timp de 24 de ore într-o încăpere de 2/3m; din cauza lipsei de aer unii deținuți au fost scoşi de acolo în stare de leşin[70].

În fiecare colonie de muncă exista o infirmerie unde lucrau angajați ai MAI sau medici din rândul deținuților, în funcție de personalul existent. În perioada în care comandant al coloniei Capul Midia a fost Liviu Borcea, medicii deținuți care acordau îngrijiri medicale au fost: Liviu Radu (medic chirurg, a lucrat la infirmeria coloniei din mai 1950 până în iunie 1953), Ştefan Nițescu (infirmier, apoi medic al coloniei până în septembrie 1953) şi Alexandru Popovici (din aprilie până în septembrie 1953). Odată cu înființarea Coloniei Năvodari, la 24 februarie 1953, pentru scurtarea distanței până la locul de muncă, deținuții apți de lucru au fost mutați în noua colonie, la Capul Midia rămânând cei bătrâni şi bolnavi[71].

Deşi locotenent-colonelul Ioan Slobodă, directorul Direcției Colonii de Muncă, afirma că orice comandant putea să constate dacă un deținut era inapt şi să-l scutească de muncă, Liviu Borcea ignora chiar şi scutirile medicale acordate de medici. Acesta nu admitea ca numărul celor scutiți medical şi internați în spitalele din afara coloniei să depăşească 1,5% din numărul total al deținuților[72], atrăgând atenția medicilor (acuzați de sabotaj şi amenințați cu trimiterea pe şantiere sau în fața Tribunalului Militar) să reducă la minimum numărul scutirilor acordate. Încercările medicilor de a acorda asistența medicală deținuților bolnavi s-au dovedit, în cele mai multe cazuri, zadarnice în fața dorinței lui Liviu Borcea de a folosi orice deținut la muncă pentru îndeplinirea planului, indiferent de starea fizică. Chiar dacă primeau scutiri medicale, deținuții erau bolnavi de cel puțin o lună, timp în care continuau munca pe şantiere fără nici un fel de asistență medicală, iar cei care necesitau internarea de urgență în serviciile de specialitate ale spitalelor locale, erau trimişi mai târziu cu câteva zile, astfel încât orice intervenție chirurgicală era inutilă, motiv pentru care mulți decedau[73]. În plus, scutirile nu aveau continuitate, ceea ce înseamnă că bolile erau doar ameliorate, fără a se ajunge la vindecare.

Văzând că Liviu Borcea nu le respectă hotărârile, medicii de la Capul Midia au apelat la medicul Centrului de Coordonare Constanța, Alexandru Budu, care a făcut o inspecție în colonie, în februarie 1953. Situația de aici l-a îngrozit şi pe acesta. Seara, la întoarcerea deținuților de pe şantiere,

---

[70] *Ibidem*, f. 18.

[71] *Ibidem*, vol. I, f. 48.

[72] *Ibidem*, vol. II, f. 34.

[73] *Ibidem*, vol. I, f. 48.

medicul Alexandru Budu a constatat că mulți dintre ei nu puteau merge, fiind sprijiniți fiecare de alte două persoane, fapt pentru care nu-şi puteau îndeplini normele. În urma controlului, a găsit 172 de bolnavi grav, pe care i-a scutit de muncă, recomandând să fie internați la infirmerie, dar să primească hrană la fel ca deținuții care munceau. Din păcate, cererea nu i-a fost ascultată de comandantul coloniei. Mai mult, la revenirea sa la Capul Midia peste două zile, i-a găsit pe toți cei 172 bolnavi închişi într-o baracă şi menținuți în categoria a treia de hrană[74].

Netinând cont de nimic, comandantul coloniei Capul Midia dădea ordin ca bolnavi cu răni grave, slăbiți peste măsură, să fie trimişi în cârje la lucru. Au existat cazuri când de pe şantier au fost aduşi deținuți în agonie sau morți[75].

Liviu Borcea îi îngrozea pe deținuții bolnavi nu numai prin fapte, ci şi prin vorbe. La o inspecție în infirmerie, el a strigat: „voi ați venit putrezi aici. Statul nu are bani să-i azvârle de pomană pentru îngrijirea voastră. Să faceți bine mâine să ieşiți la lucru. Auzi Radule (dr. Liviu Radu – n.n.), mâine să-i scoți afară”. Sau se oprea la patul unui deținut şi-i spunea: „tot nu ai murit încă, mă?”[76]. De multe ori comandantul coloniei se distra pe seama deținuților, asemenea momente sfârşind, adeseori, tragic. Este cazul lui Nicolae Pălăngeanu, fost general, care, deşi slăbit de diaree, a fost pus să sară ca iepurii, acest efort fizic epuizându-l şi murind la scurt timp după aceea.

Lipsa alimentației, a unui tratament medical adecvat, eforturile fizice foarte mari la care au fost supuşi, condițiile de muncă şi viață au dus la o mortalitate foarte mare în rândul deținuților. Chiar dacă în declarațiile martorilor numărul decedaților variază, cert este că rata mortalității la colonia Capul Midia a fost ridicată şi recunoscută ca atare chiar de către conducerea MAI. Rata mortalității era, în general, de 17%, mai ridicată decât în celelalte colonii de pe Canal, apogeul fiind atins în iarna 1952-1953, când erau zile în care mureau şi 5-6 deținuți[77]. Cât timp Liviu Borcea a fost comandant al coloniei, la Capul Midia au decedat în jur de 200 de deținuți[78].

În cadrul anchetei, Liviu Borcea a justificat faptele care i s-au imputat. El afirma: „Prin muncă neobosită de zi de zi în timp de trei ani împliniți am reuşit să mă țin mai tot timpul printre coloniile fruntaşe, lucru ce a rezultat din toate circularele Centrului de Coordonare Constanța săptămânale. La

[74] *Ibidem*, vol. II, f. 170-172.

[75] *Ibidem*, f. 18.

[76] *Ibidem*, vol. II, f. 25v.

[77] *Ibidem*, f. 170v.

[78] *Ibidem*.

Colonia Capul Midia în proporție cu celelalte colonii, abaterile cadrelor şi ale deținuților au fost mult mai mici față de alte colonii, doleanțele cadrelor deşi cu greutate, totuşi au fost rezolvate în limita puterii noastre, din care motive au fost cele mai puține tendințe de demisionare a cadrelor față de alte colonii, în timp de trei ani nu am avut nici o evadare din nici o colonie, aveam de acum o vechime destul de mare unde am trăit într-o viață retrasă de lumea civilizată ca să mai fiu şi eu adus şi la viața de oraş, mai ales că toate cadrele tinere de la Direcția Lagăre şi Colonii de Muncă ce veneau în control de sprijin, nu ştiau cum să fugă mai de grabă de acolo şi spuneau că ei n-ar face serviciu acolo unde eu îmi făcusem trei ani neschimbat față de toate cadrele avute în subordine care de acum toți au fost schimbați pe la alte munci. Mă ştiam trup şi suflet numai pentru partid, clasa muncitoare şi patrie, am muncit cât m-au ajutat puterile cu scopul ca să mă pot şi eu reabilita față de lipsurile pentru care am fost exclus din partid, crezând că se va ocupa cineva şi de mine în această problemă, dar nu s-a ocupat nimeni, iar cadrele din subordinea mea au profitat cu vârf şi îndesat că nu-s membru de partid că nu puteam să iau parte la nici o şedință a UTM şi când arătam câte o lipsă a câte unui UTM-ist, apoi îmi spunea să nu-l critice ori şi cine care cel puțin nici UTM-ist nu este, cazul slt. Bâzu Alexandru care atitudine a fost auzită de slt. Popescu şi nu a fost combătută şi altele”[79].

Cu ocazia unei şedințe de judecată avocatul lui Liviu Borcea a arătat că „intenția inculpatului a fost de a mări producția prin orice mijloace şi nicidecum a aduce prejudicii puterii de stat”[80]. Completându-şi avocatul, Liviu Borcea a susținut că în activitatea pe care a dus-o în cadrul coloniei de muncă Capul Midia din 1952 „s-a condus numai după orientări personale, neavând nici un ajutor şi nici un regulament mai ales în ce priveşte conducerea unei colonii în care se găseau deținuți politici despre care a auzit că erau duşmani ai regimului şi cu care ştia din auzite că trebuie să realizeze lucrări socialiste împotriva vederilor burgheziei”[81]. Chiar şi mortalitatea deosebit de ridicată de la colonia

---

[79] *Ibidem*, vol. I, f. 9.

[80] *Ibidem*, vol. II, f. 252v.

[81] *Ibidem*, f. 253. Aşadar, Liviu Borcea nu făcea altceva decât să pună în practică lozinca scrisă pe o pancartă amplasată la cantina şantierului Cernavodă: „Construim fără burghezie şi împotriva burgheziei!” (Vezi ziarul „Canalul Dunărea Marea Neagră. Organ al Comitetului de Partid, al Comitetului Sindical şi al Direcțiunii Generale a Construcției Canalului Dunărea Marea Neagră”, Anul I, nr. 1, 3 septembrie 1949). În realitate marea majoritate a deținuților de la Canal era considerată ca aparținând burgheziei. Printre cei care au suferit în colonia de muncă Capul Midia amintim o serie de personalități: Corneliu Coposu, Barbu Brezianu, Călin Botez, Petru Manoliu, Şerban Ghica, Oni Brătianu (fiul lui Vintilă Brătianu), Radu Conci (şeful de cabinet al lui Armand Călinescu) – vezi *Interviurile României Literare – Barbu Brezianu*, în „România Literară”, XXXVI, 26 martie-1 aprilie 2003, p. 17.

Capul Midia putea fi explicată. Liviu Borcea spunea că: „nu cred că se datoreşte (sic!) măsurilor luate de mine care de fapt *au fost măsuri ordonate de sus*, ci cred că mortalitatea mare trebuie căutată în vârsta lor înaintată şi în putreziciunea lor cu mii de diagnostice constatate de medicii coloniilor şi medici ai MAI care au fost pentru clasarea lor ca inapți pentru munci”[82].

Fostul comandant al coloniei Capul Midia a fost anchetat în stare de libertate, fiind arestat abia la 1 decembrie 1954 la Turda şi încarcerat la Jilava la 3 decembrie, cu numărul matricol 3585/1954[83]. Din caracterizarea întocmită de Penitenciarul Jilava reținem că Liviu Borcea nu a fost scos la lucru niciodată deoarece era în stare de prevenție, a ajutat administrația penitenciarului, demascând pe unii deținuți „recalcitranți” şi a făcut greva foamei în perioada 5 ianuarie - 3 februarie 1956, pe motivul că este nedreptățit şi că doreşte să stea de vorbă cu un delegat de la CC al PCR, apoi a declarat greva setei pe 17 ianuarie 1956, pe motiv că se strâng referințe despre el de la deținuții pe care i-a avut sub comandă[84].

Liviu Borcea a fost condamnat prin Sentința nr. 602 din 4 iunie 1956, emisă de Tribunalul Militar al Regiunii a II-a Militară Bucureşti la 25 ani muncă silnică şi confiscarea averii pentru „crima de aducere de prejudicii puterii de stat”[85]. În rechizitoriu se consemna faptul că „nu sunt probe împotriva lui Borcea că în urma bătăilor, schingiuirilor şi relelor tratamente aplicate de el deținuților să fie dovedit cu nume că a decedat vreun deținut”[86].

Inculpatul a înaintat recurs care a fost respins prin Sentința din 21 august 1956.

Cazul Liviu Borcea nu a fost singular, multe cadre ale MAI angajate în colonii de muncă au fost judecate şi condamnate pentru fapte asemănătoare; este cunoscut, de exemplu, procesul de la colonia de muncă Salcia[87]. Pentru evitarea producerii de incidente (răzbunări personale) în penitenciarele în care erau închişi împreună cu foşti internați din coloniile de muncă la care lucraseră, din dispoziția lui Alexandru Drăghici (ministrul de interne) condamnații, foste cadre MAI, au fost mutați într-un penitenciar separat, la Ocnele Mari[88].

---

[82] A.M.J., fond Direcția Instanțe Militare, dosar nr. 20757, vol. I, f. 8.

[83] *Ibidem*, vol. III, f. 4-5, 27.

[84] *Ibidem*, f. 38.

[85] *Ibidem*, vol. II, f. 225v.

[86] *Ibidem*, vol. I, f. 100.

[87] Vezi articolul nostru *Colonia-penitenciar Salcia: victime şi călăi*, apărut în *Arhivele Securității*, 1, 2002, p. 108-129.

[88] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 54, vol. III, f. 96.

Mai târziu, aceştia au întocmit diferite memorii în care arătau că sunt nevinovaţi, că au fost judecaţi fără apărare, că martorii au fost deţinuţi cu care au avut conflicte. Prin urmare, se considerau nevinovaţi, iar pentru faptul că au bătut un deţinut nu trebuiau să fie condamnaţi. Astfel de memorii şi rapoarte erau trimise conducerii MAI[89]. Cu un astfel de memoriu în care subliniază că nu şi-a pierdut încrederea în partid, deşi era închis, Liviu Borcea a reuşit să atragă atenția ministrului de interne care a ordonat o anchetă asupra situației deținuților foste cadre ale MAI[90]. Vorbind despre acest episod, colonelul Ilie Bădica afirma, în 1968: „Am auzit că se cerea să se revizuiască procesul. Până la urmă nu s-a mers pe calea aceasta de revizuire a procesului pentru că se cunoştea rezultatul, ci s-a mers pe o cale de proiect de decret în baza anchetei făcute. Decretul a mers la semnat şi după aceea ăştia au ieşit din închisoare eroi, că au suferit degeaba (sic!) şi au fost repuşi în drepturi, li s-au dat grade şi unii chiar (au fost – n.n.) încadraţi în MAI. A fost un decret care nu s-a publicat niciodată. Nu s-a făcut revizuirea procesului cu miliţienii pentru că se arăta realitatea"[91].

Liviu Borcea a fost eliberat conform Ordinului Ministrului MAI nr. 0147232 din 25 august 1957, pe motiv că „în timpul detenției a prezentat semne de reabilitare"[92] şi reîncadrat în MAI cu acelaşi grad pe care l-a avut în perioada anterioară, primind funcția de ajutor de serviciu al comandantului Penitenciarului din Cluj, Secția Minori[93].

În martie 1968, în cadrul anchetei care cerceta abuzurile MAI din perioada anterioară, fostul ministru de interne, Pavel Ştefan, încerca să găsească o justificare a atrocităţilor comise. El declara că cei aflaţi la conducerea închisorilor şi lagărelor nu aveau pregătirea necesară unor astfel de funcții, cea mai mare parte a lor fiind „recrutaţi din rândul țăranilor şi făcuţi ofiţeri, cu o serie de instincte (primare – n.n.) şi fără să înţeleagă rostul (posturilor lor – n.n.). Ca orice om slab, când nu ai argumente recurgi la forță. Aşa făceau aceştia. În al doilea rând, datorită acestor apucături a lor că erau incapabili (sic!), sigur bătaia aceasta se practica şi intrase în obişnuinţă (…)"[94]. În acelaşi timp, fostul ministru de interne se disculpa: „Eu informam pe Gheorghiu-Dej sub aspectul acesta şi zicea da, dar totuşi nu se

[89] *Ibidem.*

[90] *Ibidem.*

[91] *Ibidem*, f. 97.

[92] A.M.J., fond Direcția Instanțe Militare, dosar nr. 20757, vol. III, f. 3.

[93] Gh. Buzatu şi M. Chirițoiu, *Agresiunea comunismului în România. Documente din arhivele secrete: 1944-1989*, vol. 1, Bucureşti, Ed. Paideia, 1998, p. 44.

[94] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 54, vol. 3, f. 74.

punea ordine. Gheorghiu-Dej ducea o politică de aprobare a trecutului şi în final eu tot am fost scos, nu că nu am făcut treabă, dar măsurile luate de mine puneau stavilă ilegalităților”[95].

Lucrările desfăşurate la Canal în perioada 1949-1953 au avut ca rezultat eliminarea unui număr mare de dizidenți şi crearea unor cadre devotate partidului. Chivu Stoica spunea: „lucrarea (Canalul – n. n.) are o importanță istorică şi, practic, construirea socialismului se face prin construcții de asemenea anvergură, care schimbă nu numai înfățişarea economică a regiunii, dar şi mentalitatea oamenilor, pentru că acest şantier va fi un laborator unde se vor crea cadre, se vor face şcoli de pregătire tehnică etc. Este una din posibilitățile prin care partidul nostru poate crea cadrele de care avem nevoie”[96].

Pe toată perioada existenței Canalului partidul, prin Ministerul Afacerilor Interne, a încurajat tacit comportamentul brutal al celor desemnați să conducă coloniile de muncă. De altfel, nu întâmplător în aceste funcții erau numiți oameni cu diferite probleme (politice, sociale sau psihice). Profitând de problemele lor şi de faptul că nu erau nişte personaje importante liderii comunişti i-au îndepărtat fără probleme în momentele în care era necesar să mimeze respectarea drepturilor omului în locurile de detenție. Un astfel de moment a fost anul 1953, când au fost destituiți, judecați şi condamnați mai mulți comandanți de colonii de muncă. Pentru ei, însă, regimul de detenție a fost diferit față de cel al deținuților de rând, MAI organizând o închisoare specială (la Ocnele Mari). Mai mult decât atât, în 1957 ei au fost eliberați şi reîncadrați în sistem.

Cazul Liviu Borcea este reprezentativ pentru situația din acei ani. Cu o educație precară, exclus din partid şi trimis la Canal pe un post de conducere, el face totul pentru a fi reabilitat. Pentru că cei mai mulți dintre deținuții de la Capul Midia erau considerați „duşmani ai poporului” nici o măsură care avea drept scop îndeplinirea planului nu era prea aspră. Iar Liviu Borcea a excelat prin metodele de constrângere a deținuților. Deşi judecat şi condamnat la 25 ani de închisoare, în 1957 Liviu Borcea a fost eliberat pentru că partidul nu se putea lipsi de serviciile unui om care îşi dovedise din plin devotamentul.

Lucrările Canalului Dunăre-Marea Neagră din epoca Dej au fost închise prin HCM nr. 20404 din 17 iulie 1953, pentru a fi reluate 20 de ani mai târziu[97].

---

[95] *Ibidem*, f. 79.

[96] A.N.I.C., fond CC al PCR-Cancelarie, dosar 53/1949, f. 6-7.

[97] În şedința Comitetului Executiv din ziua de 13 iunie 1973 Nicolae Ceauşescu afirma: „Tovarăşii care cunosc ceva mai bine problema, istoria acestui canal ştiu că era între altele şi pentru agricultură, dar a fost conceput ca un canal de navigație, inclusiv cu scopul militar şi între altele şi cu scop de irigație, ceea ce în parte am făcut şi dacă vom realiza urmează să

Publicat în *Arhivele Securității*, 1, Bucureşti, Ed. Nemira, 2004, pp. 94-115.

asigurăm şi irigațiile şi apa pentru Constanța (…). Deci principalul va fi pentru nevoile de navigație civilă în concepția care s-a spus. Atunci n-a fost făcut pentru agricultură, ci cu scop militar. Sigur, atunci s-a întrerupt pentru că forța noastră tehnică şi mijloacele materiale nu au permis să-l realizăm şi, pe urmă, şi necesitățile militare ale celor care erau interesați n-au mai fost de aceeaşi natură şi n-au mai fost interesați să ne ajute să-l terminăm – spun aceasta pentru cunoştințele strict interne. De aceea am propus reluarea, pentru că noi atunci am adoptat o hotărâre la o plenară să amânăm, aşa s-a spus: să se amâne realizarea canalului, nu s-a spus că se renunță. Şi atunci spunem: reluarea şi realizarea canalului ținând seama de noile condiții şi de noile necesități şi, propagandistic, spunem că am amânat şi reluăm" (AMR, fond Microfilme, rola AS1 525, cadrul 9).